

ANDERS LATEN STROMEN VAN GROND EN SEDIMENT

De uiterwaarden van Wamel, Dreumel en Heerwaarden (UWDH) aan de Waal worden heringericht met nevengeulen en doorstromingsvlaktes. Dat betekent dat er flink gegraven moet worden in de uiterwaarden. Het projectteam UWDH wil de daarbij vrijkomende baggerspecie zo hoogwaardig mogelijk gebruiken om bij te dragen aan de beleidsambities met betrekking tot de Circulaire Economie en water en bodem sturend.

UWDH is een van de grootste projecten vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) in Oost-Nederland. In totaal moet circa 1,2 miljoen kuub uiterwaardengrond (baggerspecie) worden vergraven. In het project werken drie partijen samen: Rijkswaterstaat, Provincie Gelderland en Staatsbosbeheer. In de drie uiterwaarden, met een gezamenlijke lengte van circa 15 km, realiseren zij de volgende doelen:

- voor de Kaderrichtlijn Water (KRW): aanleggen van 5 nevengeulen (elk circa 2 km lang), circa 10 ha natuurlijk overstromingsgebied en circa 44 ha gestuurde overstromingsvlakte;
- voor versterking Gelders Natuurnetwerk (GNN): inrichten van circa 287 ha voormalig agrarisch gebied, zoals graslanden en ooibossen;
- voor Natura 2000: faciliteren van nieuwe habitattypen voor diverse soorten, zoals amfibieën en vogels.

“Om de circulaire en klimaatdoelstellingen te halen, moeten we stappen zetten. Met ‘business as usual’ kunnen we de genoemde beleidsambities niet bereiken. Het doel van het projectteam is daarom om de (maatschappelijke) waarde van het gebruik van vrijkomende bagger en grond te maximaliseren en de emissies en overlast te beperken”, vertelt Kees Luijt, technisch manager KRW-programma van Rijkswaterstaat Oost-Nederland. “Om dat voor elkaar te krijgen, willen we de regie op de grondstromen hebben. Al kunnen we maar 100.000 kuub grond waarde-

“Om de circulaire en klimaatdoelstellingen te halen, moeten we stappen zetten”

Kees Luijt

voller inzetten dan gangbaar, dan levert dat de maatschappij aanzienlijk meer baten op. Bovendien kunnen we een voorbeeld zijn voor volgende projecten. Ook dat zie ik als winst.”

De uitdagingen

Hoogwaardig gebruiken van materialen, zoals het doel is in een circulaire economie, vereist dat de eigenschappen van het materiaal bepalend zijn voor het gebruik. “De 1,2 miljoen kuub uiterwaardengrond die bij UWDH vrijkomt, moet vanuit wet- en regelgeving worden beschouwd als baggerspecie”, licht Kees toe. “Circa 50.000 kuub van deze bagger moet op grond van uitsluitend de milieuhygiënische eigenschappen en wettelijke normen in de categorie ‘niet toepasbaar’ worden ingedeeld. Dat betekent dat deze grond te vervuild is om elders te gebruiken en naar een stortplaats moet worden afgevoerd.”

De resterende 1.150.000 kuub komt wel voor hergebruik in aanmerking, allereerst in het project zelf. In het project is 150.000 tot 200.000 kuub klei nodig om de geulen in te kleden. Een moeilijkheid daarbij is dat de uiterwaarden diffuus verontreinigd zijn geraakt met PFAS. In de plannen om uiterwaardengrond te gebruiken, moet hier terdege rekening mee worden gehouden, ook omdat het Besluit Bodemkwaliteit een zorgplicht met zich meebrengt. Voorkomen moet worden dat het gebruiken van verontreinigde grond of bagger milieuproblemen veroorzaakt.

Voor PFAS in grond en sediment is door het ministerie van IenW aan deze zorgplicht een algemene uitwerking gegeven, die projecten als vertrekpunt kunnen gebruiken. Deze uitwerking onverkort volgen zou ertoe leiden dat de in het project vrijkomende klei niet opnieuw in het project kan worden gebruikt. Dan moet er tegen hoge kosten klei van elders worden aangevoerd die van betere milieuhygiënische kwaliteit is. Dit scenario lijkt geen duurzame oplossing, temeer omdat klei schaars is en het risico bestaat dat aangevoerde schone

klei via het rivierwater en de lucht opnieuw verontreinigd raakt met PFAS. Bovendien gaat het van ver aanvoeren van klei gepaard met grote emissies van bijvoorbeeld CO₂. Gelukkig kan de algemene uitwerking van de zorgplicht voor PFAS voor dit soort gevallen worden verbijzonderd, juist om te voorkomen dat niet duurzaam wordt omgegaan met de gunstige eigenschappen van vrijkomende uiterwaardengrond. Het verbijzonderen van de zorgplicht voor PFAS is een van de uitdagingen om de klei in het project te kunnen gebruiken.

De volgende uitdaging is om de resterende circa 1.000.000 kuub uiterwaardengrond hoogwaardig te gebruiken. “Een ‘makkelijke’ bestemming zou een plas of een ophoging zijn die heringericht moet worden”, zegt Kees, “maar het is maar sterk de vraag of je op die manier de eigenschappen van de vrijkomende bagger goed benut. Dus je kunt betwijfelen of dat voor alle vrijkomende bagger de meest hoogwaardige bestemming is. We moeten dus op zoek naar andere mogelijkheden om grond hoogwaardig te gebruiken.” ∞

UWDH

PUNAISES

- Nederland is diffuus verontreinigd geraakt met PFAS.
- Omgevingsdiensten/opdrachtgevers wegen niet af dat grond in aanraking met water en lucht weer wordt belast.
- Er is nog weinig ervaring met hoogwaardig hergebruik van grond om dit impactvol in de aanbesteding te verwerken.

INGREDIËNTEN VOOR OPSCHALING

- Stel op tijd gebiedsgericht beleid op. Beoordeel grond integraal op basis van circulariteit, ecosysteemdiensten, CO₂-balans en kosten.
- Maak de biologische, chemische en fysieke grondwaarde vóór de aanbesteding inzichtelijk.
- Breng mogelijke bestemmingen voor hoogwaardig hergebruik van grond in een vroeg stadium in beeld.
- Stel het SDMG verplicht in projectvoorbereiding en aanbestedingen.
- Koppel vraag en aanbod (KRW en HWBP) projectoverstijgend en organiseer extra tijdelijke opslag.

“In het kleine en dichtbevolkte Nederland is de grond door de eeuwen heen verontreinigd geraakt. Echt schone grond is er door menselijk handelen niet meer en schone grond van elders raakt ook verontreinigd. Bovendien is dat niet gelijk risicovol, want er is een groot verschil tussen zeer licht en zwaar verontreinigd. Licht verontreinigde grond kan belangrijke waarden hebben die je wilt benutten, maar daarover moet je helder communiceren.”

“Benut de specifieke kwaliteiten van de grond zoveel mogelijk in hetzelfde gebied, zodat je de lokale situatie niet verstoort. Als de grond lokaal niet te gebruiken is, breng deze dan naar gebieden waar die specifieke eigenschappen nodig zijn. Het koplopersproject UWDH laat zien hoe je dat doet, gebruikmakend van het Systeem-Dynamische Model Grondstromen. Met UWDH als voorbeeld kunnen we het hoogwaardig gebruiken van grond op de vele volgende KRW- en HWBP-projecten met grondvergraving doorzetten. Dit vraagt om maatregelen als ruimere wetgeving, gebiedsspecifiek beleid en afgestemde bodemkwaliteitskaarten.”

“We ondersteunen het gedachtegoed van de Buyer Group Grondstromen. Hierin komen overheden en ideeën samen om te onderzoeken en te faciliteren wat nodig is. Het is een leerproces, gekoppeld aan projecten zoals UWDH. Rijkswaterstaat maak daarbij gebruik van het door hen ontwikkelde Grondstromenmodel dat ook nuttig kan zijn voor andere bevoegde gezagen. We helpen te investeren in kennis en kunde. Misschien is aanpassing van regelgeving nodig. Sommige gemeenten zijn terughoudend met gebiedsvreemde grond, omdat ze liever geen verontreinigde grond in hun leefgebied willen. Maar we moeten ook naar andere waarden van grond kijken en er anders mee omgaan. Alleen zo kunnen we aansluiten bij de doelstellingen in de kamerbrief ‘Water en bodem sturend’ om het leefklimaat in Nederland hoog te houden.”

Fred Mudde, senior beleidsmedewerker Bodem, en Pieter-Jan Bus, coördinerend beleidsmedewerker Bodem, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat